

rala partiet, även om liberalen Joseph Chamberlains utbrytning och samverkan med högern ledde till att några sociala reformer genomfördes av Salisbury.

Motsättningen mellan Disraelis insatser och hans rykte har betonats av en rad författare. Lord Cromer framhäver att Disraeli, om han verkligen menat allvar med sin sociala torism, skulle ha sökt genomföra en jordbruksreform för att skapa en klass av självägande bönder (Political and Literary Essays). Ingenting var emellertid Disraeli mera främmande än att irritera de engelska godsägare vilkas ledare han blivit genom sin talekonst och sin hämningslösa taktik. Jennings, som skrivit grundläggande arbeten om Englands statsliv, erinrar om att högerns ungdomsorganisation "Primrose league" framställt Disraeli som "en stor social reformator" och berör "ursprunget till denna fantastiska föreställning" ("Cabinet Government"). Det är i svens-

ka skolböcker och i "Primrose league" som den föreställningen lever kvar.

Vid den lika fantastiska tanken att den engelska högern drivit igenom rösträttsreformen 1867 behöver jag inte stanna; den skulle i Sverige motsvaras av att Arvid Lindman prisades som den allmänna rösträtts grundläggare i vårt land. Ett inlägg av Heckscher bör emellertid i detta sammanhang beröras. Heckscher förklarar att "Shaftesbury arbetade för rösträttsreformen innan liberalerna genomförde den". Här måste, vilken reform Heckscher än avser, ett rent misstag föreligga. Shaftesburys socialreformism var — liksom hans konservativa meningsfränders i allmänhet — rent patriarkalisk, utan tanke på utjämning, brytande av den sociala hierarkin eller politisk demokratisering. Vid 1832 års val valdes han i egenkap av motståndare till parlamentsreformen, och 1867 års re-

form ansåg han som en olycka. "Han ogillade hela sitt liv", skriver Hammond, "såväl en demokratisk rösträtt som slutet omröstning, och fastän de reformer han verkade för mera tilltalade det England som röstade efter än det England som röstade före 1867 års reform, talade han till sina dagars slut om denna reform som en katastrof."

Det synes inte vara för mycket begärt att här berörda ostridiga, man frestas säga notoriska, fakta skall erkännas oberoende av politisk trosbekännelse. Den svenska högern, som mer än något annat parti i vårt land bekämpat både socialpolitiska och demokratiska reformer, tror väl i all rimlighet, namn inte att detta kan upphjälpas genom oriktiga uppgifter om den engelska högerns uppträdande för hundra år sedan.

Herbert Tingsten

riska linjen var företrädd inom båda partierna på ett sätt som gör det omöjligt att fastställa någon generell olikhet. Professor Heckscher förklarar nu att han är helt ense med mig. Men om så verkligen är fallet, har jag svårt att förstå varför han anklagat mig för att ha underskattat den engelska högerns insatser och varför han ur objektivitetssynpunkt försvarar Jacobson-Söderlunds bok, enligt vilken socialreformismen blott framträtt hos högern (om han däremot vill försvara boken, såsom nu synes vara fallet, med att en författare måste ge sina arbeten "sin personliga färg", är det en helt annan sak). Att professor Heckscher gett inte blott mig utan även andra läsare intrycket av att ha velat kritisera min tes framgår av att hans uttalanden i flera tidningar, uppfattats på detta sätt och anförts som bevis på den brittiska högerns speciella socialreformism.

Jag utgår emellertid från att professor Heckscher och jag verkligen är ense, att min mening rent av som han skriver står "utanför diskussion". Av skäl som jag inte helt förstår anför professor Heckscher likväl i sin senaste artikel en rad exempel på konservativa insatser — varje läsare måste även denna gång få intrycket att dessa insatser på något sätt stått i särklass. Han talar t. o. m. om Gladstones kända brist på socialt intresse vid denna tid, men inte om den rad framstående liberaler som hade dylikt intresse. Det vore lätt för mig att, spela ut liberaler mot konservativa och därmed förlänga debatten, men om vi verkligen är ense i sak är ju hela denna metod värdelös. Låt mig blott säga att den stora skolreformen 1870 — genomförd av Gladstone och Forster — var minst lika viktig som 1875 års fackförbunds lag och att arbetarrepresentanterna i det brittiska parlamentet,

Replik

BETRÄFFANDE PROFESSOR HECKSCHERS inlägg vill jag erinra om att min uppfattning i debattfrågan preciserats i satsen att någon skillnad mellan de engelska partierna under socialpolitikens genombrotts-tid inte fanns; den konservativa liksom den reformato-

ris som särskilt Cole visat, alldeles övervägande anslöt sig till det liberala partiet. Disraelis litterära insats har jag inte påstått vara betydelselös, men jag har kontrasterat den mot hans totala överksamhet när det gällde "fabriksreformen" i parlamentet.

LEKTOR FORSELLS inlägg kan jag bemöta än kortare. Jag är övertygad om att Stribs bild av Metternich — trots att den i mycket verkade Ehrenrettung — var mera dokumenterad och mera nyanserad än äldre karaktäristiker; icke heller har jag med ett ord antytt kritik av lektor Forsells utmärkta översikt i frågan. Vad jag vänt mig mot är att Metternich får en berömande beskrivning i den diskuterade läropoken — av vilken Forsell återger blott en ringa del — medan det om Amerikas mest berömde statsman under 1800-talet inte ens antydes att han var något annat än en ordinar president. Jag har också vänt mig emot att detta försvaras med att Lincoln var omstridd — som om inte Metternich vore oändligt mycket mera omstridd än Lincoln. Tillvägagångssättet är enligt min mening nära nog lika orimligt som om man i en översikt av svensk historia mötte en vacker karaktäristik av låt oss säga Gustav IV Adolf — byggd på Clasons och andras rehabiliteringsförsök — medan ingenting sades om Gustav II Adolfs ovanliga och framstående egenskaper.

Herbert Tingsten